

De initialen van Titiaan Vecellio

Marijke Arijs

SINDS de jaren vijftig lijkt uitgeverij Minuit het patent te hebben op literaire vernieuwing in Frankrijk. Na de nouveau roman en de nouveau nouveau roman lanceerde uitgever Jérôme Lindon in de jaren tachtig en negentig de zogeheten minimalistische nouveau nouveau roman. Over de etikettering van deze nieuwe generatie schrijvers zijn de vritici het nog niet helemaal eens, evenmin over de vraag wie er al dan niet bij hoort, maar één ding staat vast: we hebben met een nieuwe literaire stroming te maken, al is wat auteurs als Jean Rouaud, Eric Chevillard, Marie Redonnet, Jean Echenoz en François Bon precies met elkaar gemeen hebben, voorsnog niet duidelijk.

Een van de voormannen van deze generatie is onze landgenoot Jean-Philippe Toussaint. Hij is een superieur ironicus, die in het parodiëren van conventionele verhaalstructuren zijn gelijke niet kent. Dertien jaar na zijn opgemerkte entree in de Franse letteren is Toussaint aan zijn vijfde roman toe. *La télévision* miste vorig najaar op een haar na de Prix Médicis. Om een of andere reden moest het boek het afleggen tegen *Les sept noms du peintre*, een gekunsteld werkstuk van Philippe Le Guillou. De juryleden van de Prix Victor Rossel lieten de uitgerangeerde schrijver recht wedervaren. Toussaint moest die prijs wel delen met zijn collega Henry Bauchau.

In *De televisie*, een roman van hoog autobiografisch gehalte, verhaalt Toussaint de lotgevallen van een afkickende tv-verslaafde. Dat een schrijver bekent dat hij zijn dagen zappend voor de beeldbuis doorbrengt, is op zich al uitzonderlijk. Televisie kijken is toch een onbetamelijke bezigheid, waaraan een geletterd mens zich een beetje voor schaamt. Een intellectueel pikt hooguit af en toe een cultureel hoogstaand programmaatje mee. Een opera op Arte kan nog, maar plat volksvermaak, zoals talkshows, sportprogramma's en soaps, is uit den boze.

Toussaint is een van die zeldzame geletterden die openlijk voor hun beeldverslaving durven uit te komen. Omdat het met zijn kijkgedrag uit de hand begon te lopen, besloot hij dat de tijd rijp was voor een ontwenningsskuur.

De held van *De televisie* heeft heel wat met de schrijver gemeen. De ik-figuur is een docent kunstgeschiedenis die de zomer in Berlijn doorbrengt, waar hij wordt geacht een studie te schrijven over Titiaan. Zijn onderzoek vlot niet zo best, omdat hij menige middag in ledigheid voor de lichtbak doorbrengt. Na de laatste etappe van de Tour de France besluit hij zijn leven te beteren. Met een manmoedig gebaar schakelt hij zijn toestel uit. Voortaan behoort hij tot de drie procent Europeanen die geen televisie kijken. Naar verluidt bestaat deze minderheidsgroep vooral uit daklozen, zwervers, delinquenten en geestesgestoorden, want het voornaamste kenmerk van de niet-kijkende medemens schijnt te zijn dat hij geen huis bezit om een toestel in onder te brengen. De verteller bevindt zich dus in goed gezelschap.

Om de opkomende ontwenningssverschijnselen te bezweren, besluit de man zich toe te leggen op de kunst van het dolce far niente. Hij hangt doelloos rond, trekt baantjes in het zwembad of gaat een luchtje scheppen in het park, waar hij onder meer Cees Nooteboom tegen het lijf loopt. Ten behoeve van het Nederlandstalige publiek wordt deze ontmoeting op het achterplat van het boek dik in de verf gezet. De lezer weze

gewaarschuwd: de als gedenkwaardig aangeprezen passage neemt niet meer dan een paar regels in beslag en heeft geen enkele aanwijsbare functie in het verhaal.

Al die afleidingsmanoeuvres ten spijt spelen ernstige concentratiestoornissen en een toenemende landerigheid de ik-figuur parten. Zo moet hij de kamerplanten van de bovenburen tijdens hun afwezigheid van water en conversatie voorzien. Bij zijn bezoeken aan hun flat wordt hij echter onweerstaanbaar aangetrokken door het televisietoestel, zodat hij zijn plichten schromelijk verwaarloost.

Eén zeldzame keer maakt hij aanstalten om daadwerkelijk aan de slag te gaan. Dan waagt hij zich in een bibliotheek of een museum, maar zelfs in die tempels van cultuur wordt hij voortdurend met beeldschermen geconfronteerd. Dat de veelgeprezen wonderen der techniek een mens niet altijd vooruithelpen, bewijst zijn vruchteloze zoektocht naar een tekst van Musset. Het geavanceerde computerprogramma, een bataljon cd-roms en een rist microfilms schijnen zijn naspeuringen vooral af te remmen, terwijl een ontspannen wandelingetje tussen de boekenrekken de onvindbare tekst prompt te voorschijn tovert.

Ondanks deze vondst blijft zijn studie over Titiaan Vecellio in het virtuele stadium steken. Het vermoeden bestaat dat de schilder zijn aanwezigheid in de roman vooral aan zijn initialen te danken heeft, want hij inspireert de verteller hooguit tot een paar losse beschouwingen over de verhouding tussen schilderkunst en televisie, beeld en werkelijkheid.

JEAN-PHILIPPE TOUSSAINT zou er effectief in geslaagd zijn de televisie uit zijn leven te bannen. Zijn alter ego heeft het daar stukken moeilijker mee. Om zichzelf te bewijzen dat hij wel degelijk is afgekickt, gaat de verteller pal voor het gedoofde scherm in het programmablad zitten lezen, en af en toe zet hij het ding nog eens aan om gebiologeerd naar het testbeeld te staren. Een tijdlang slaagt hij erin min of meer clean te blijven, maar als hij een cruciale uitzending over zijn studieonderwerp mist, en zijn vrouw hem tot overmaat van ramp een videorecorder cadeau doet, gaat hij definitief voor de bijl. Het eindigt met de aankoop van een tweede toestel.

In een ogenschijnlijk relaxte stijl werkt Toussaint dit in wezen banale gegeven uit tot een meesterlijke roman. Tussen twee oerkomische slapstickscènes door geeft de auteur zijn bespiegelingen over de televisie ten beste. Voor zedenprekers is de treurbuis de ideale zondebok voor zowat alles wat er misloopt, van de toenemende ontleding over echtelijk geweld tot stijgende criminaliteitscijfers.

Met dat soort gekanker houdt Toussaint zich niet bezig, al zijn zijn overpeinzingen over het medium niet direct origineel. Af en toe trapt hij een wijdopen deur in. Dat de televisie een bedrieglijke weergave van de werkelijkheid biedt, de kijker in een passieve houding dwingt en een even vluchtig als oppervlakkig medium is, weten we onderhand wel. Die paar gemeenplaatsen worden de auteur grootmoedig vergeven, als was het maar omdat ze buitengewoon fraai onder woorden zijn gebracht.